

Förslag på nya bestämmelser om utvidgat ansvar för miljöbrott vid hantering av avfall

Christian Härdgård / Senior Associate / Advokat
Christina Hellström / Associate

Regeringen har i proposition 2015/16:35, Utvidgad miljöbrottsbestämmelse, den 5 november i år, föreslagit att det straffbara området för miljöbrott i samband med avfallshantering utökas. Förslaget innebär att all hantering av avfall som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön ska vara straffbart. Påföljden för brottet är böter eller fängelse i högst två år. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 maj 2016.

Gällande bestämmelser

Straffbestämmelser som kan aktualiseras vid felaktig avfallshantering finns i miljöbalken, brottsbalken och i speciallagstiftning. Huvuddelen av bestämmelserna finns i 29 kap. miljöbalken. Flera av dessa bestämmelser avser straff för handlingar som innefattar felaktig hantering av avfall eller ämnen, t.ex. straff för miljöbrott, otillåten miljöverksamhet, otillåten avfallstransport och otillåten dumpning och förbränning av avfall.

Enligt 29 kap. miljöbalken döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut ett ämne som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra antingen en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller någon annan betydande olägenhet i miljön för miljöbrott. Detsamma gäller den som uppsåtligen eller av oaktsamhet förvarar eller bortskaffar avfall eller annat ämne på ett sätt som kan medföra en förorening som är

skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön.

Därutöver kan den som med uppsåt eller av oaktsamhet påbörjar eller bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd utan tillstånd eller godkännande eller utan att ha gjort en anmälan, eller efter att ha gjort en anmälan, påbörjar en verksamhet eller åtgärd utan att följa en föreskriven tidsfrist. Likaså kan den som bryter mot miljöbalkens förbud mot dumpning eller förbränning av avfall dömas till ansvar.

Den som döms till ansvar för något av de ovan angivna brotten döms till böter eller fängelse i högst två år. Även om normalpåföljden är böter så händer det att straffet blir fängelse vid de lite grövre brotten.

Den föreslagna förändringen

Enligt EU-direktiv 2008/99/EG om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser (miljöbrottsdirektivet) omfattar begreppet "hantering" åtgärder som t.ex. att samla in, transportera, återvinna eller bortskaffa avfall, inbegripet övervakning av sådan verksamhet och efterbehandling av platser för bortskaffande av avfall och inbegriper även åtgärder som handlare och mäklare vidtar (avfallshantering). Handlingarna ska vara straffbara om de utförs på ett sådant sätt att de orsakar eller kan orsaka dödsfall eller allvarlig personskada eller väsentliga skador på luft-, mark- eller vattenkvaliteten eller på djur eller växter.

Syftet med miljöbrottsdirektivet är att uppnå ett effektivare miljöskydd genom tillgång till straffrättsliga påföljder. Enligt direktivet krävs bl.a. straffrättsliga påföljder för vissa typer av felaktig avfallshantering. Sådan avfallshantering som avses i direktivet överensstämmer i sak med definitionen av avfallshantering i miljöbalken. I svensk rätt kan den som hanterar avfall på ett felaktigt sätt straffas för t.ex. miljöbrott, vilket nämnts ovan. För att någon ska kunna dömas till ansvar och straffas krävs dock att personen i fråga har orsakat en förorening som har medfört eller typiskt sett kan medföra skada eller olägenhet. Straff kan således inte dömas ut för avfallshantering som endast riskerar att leda till att en förorening uppkommer. Enligt miljöbrottsdirektivet ska emellertid även sådana situationer omfattas och straffbestämmelsen ska omfatta all avfallshantering.

För att man ska kunna dömas för miljöbrott enligt 29 kap. 1 § första stycket 1 eller 2 punkten miljöbalken krävs endast att någon har hanterat avfall på ett sådant sätt att det kan medföra en förorening. Kravet är således lågt ställt. Men bestämmelsen omfattar dock enbart sådan avfallshantering som innebär att man förvarar eller bortskaffar avfall. För att en åtgärd ska anses vara förvaring av avfall torde det krävas att man har avfallet i sin besittning. Det är således en sådan "fysisk befattning med avfall" som omfattas av definitionen av avfallshantering. Även "bortskaffande" omfattas av definitionen. Definitionen av avfallshantering omfattar emellertid fler åtgärder än förvaring och bortskaffande, t.ex. insamling och åtgärder som inte innebär att man har avfallet i sin besittning. Avfallsmäklare och avfallshandlare kan t.ex. vidta åtgärder som är avfallshantering utan att vara i besittning av avfallet. De nuvarande miljöbrottsbestämmelserna täcker således inte all avfallshantering.

Regeringen föreslår därför att den som med uppsåt eller av oaktsamhet förvarar ett ämne eller **hanterar avfall** på ett sätt som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet för miljön döms för miljöbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Konsekvenser av den föreslagna förändringen

Regeringen anser att effektiva och avskräckande sanktioner bidrar indirekt till förbättrade möjligheter att nå miljö kvalitetsmålet. En positiv konsekvens av att bestämmelsen förtydligas är att det bör bli lättare att beivra brottslighet som består i miljöfarlig avfallshantering.

Genom att bidra till att viktiga regler till skydd för människors hälsa och miljön följs kan bestämmelserna förväntas ha positiva konsekvenser för allmänheten.

Det är förvisso positivt att så här pass viktiga bestämmelser förtydligas i lagstiftningen. Det är dock i nuläget osäkert exakt vilka situationer som kommer att träffas av den föreslagna förändringen. Det kvarstår att se, om förändringen verkligen genomförs, vilket genomslag det får i rättstillämpningen. Vår erfarenhet säger dock att tillsynsmyndigheterna inom miljöretten brukar vara väldigt snabba på att anamma ny lagstiftning och dessutom villiga att göra extensiva tolkningar vid tillämpningen.

Enligt vår mening kan den föreslagna förändringen med ett utökat straffbart område således komma att medföra att antalet åtal för miljöbrott vid avfallshantering ökar. I vart fall i viss utsträckning. Det finns följaktligen risk för att det i vart fall initialt kommer att leda till ett ökat antal åtal och processer i domstol samt ökade kostnader för de företag som drabbas av processerna. För det fall förändringen genomförs kommer också fler företag att omfattas av straffbestämmelsens tillämpningsområde. Detta innebär att alla de företag som på något sätt hanterar avfall måste vara försiktigare vid sin hantering av avfallet. Företagen bör se över sina rutiner för hur man handskas med avfall och också verksamhet försöka förebygga situationer som kan leda till att man träffas av straffbestämmelserna.

Om regeringens förslag verkligen genomförs så får vi säkert anledning att återkomma med synpunkter och råd på hur straffansvar kan undvikas.